

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/83822,Zaleski-Jan.html>
2022-10-05, 14:13

Zaleski Jan

ZALESKI Jan (8 III 1869, Kalwaria Augustowska - 22 VIII 1932, Warszawa), biochemik. Syn Adama, lekarza medycyny, i Apolonii z domu Kucharzewskiej.

W 1888 ukończył IV Gimnazjum w Warszawie i podjął studia matematyczne i astronomiczne na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. Podczas studiów pracował w dziale rachunkowym Tow. Ubezpieczeniowego „Przezorność”. W 1893 uzyskał stopień kandydata nauk matematyczno-przyrodniczych na podstawie pracy *Kilka uwag o oznaczaniu czasu i szerokości miejsca za pomocą lunety przejściowej*, następnie za radą J.J. Boguskiego w 1894–95 odbywał studia z zakresu biologii jako asystent M. Nenckiego w Inst. Medycyny Doświadczalnej w Petersburgu. Po ich ukończeniu, w 1895–1901 pracował jako asystent na oddziale chemicznym tej uczelni. W 1904–07 pełnił funkcję kierownika Katedry Chemii Ogólnej w Akad. Rolniczej w Dublanach. W 1906–07 odbywał studia chemiczne u B. Radziszewskiego na uniwersytecie we Lwowie, zakończone uzyskaniem stopnia doktora filozofii. Po ich ukończeniu ponownie przeniósł się do Petersburga, gdzie uzyskał zatrudnienie jako asystent w Inst. Medycznym dla Kobiet (IMK). Od 1915 prowadził zastępczo wykłady. W 1917 Z. otrzymał stopień magistra chemii na uniwersytecie w Petersburgu na podstawie rozprawy dotyczącej badań nad barwnikiem krwi i w tym samym roku w IMK został mianowany profesorem nadzwyczajnym. W 1917–18 był kierownikiem Katedry Chemii w tej placówce. Po I wojnie światowej powrócił do Warszawy i w 1919 podjął pracę w Wojskowej Radzie Sanitarnej na stanowisku kierownika Oddziału Chemii (uzyskując stopień pułkownika). W 1922 przeniósł się na UW, gdzie otrzymał tytuł profesora zwyczajnego. Do końca życia pełnił funkcję kierownika Katedry Chemii Farmaceutycznej i Toksykologicznej na tej uczelni, ponadto od 1928 był także kierownikiem Katedry Chemii Analitycznej. W roku akademickim 1929/30 był

dziekanem wydziału farmaceutycznego (Z. był jednym ze współorganizatorów tego wydziału). Ponadto w 1926–27 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Badania Środków Spożywczych.

Z. był autorem 34 publikacji, w tym jednej książki, *Podręcznika do ćwiczeń analitycznych z chemii farmaceutycznej*, (Warszawa 1927, razem z B. Olszewskim). Głównym obszarem jego zainteresowań badawczych była chemia barwnika krwi. Razem z Nenckim wykrystalizował heminę i ustalił jej wzór sumaryczny (*Untersuchungen über den Blutfarbstoff*, „*Zeitschrift für physiologische Chemie*”, 1900, 30, 384). W 1904 Z. poprawił w tym wzorze drobny błąd (*Über die Verbindungen des Mesoporphyrins mit Eisen und Mangan*, *Zeitschrift für physiologische Chemie*” 1904, 43, 11). Wspólnie z Nenckim otrzymał z heminy drugą porfiryne (obok znanej wcześniej hematoporfiryny), która otrzymała nazwę „mezoporfiryny”. Redukując heminę za pomocą jodowodoru oraz jodku fosforu otrzymali hemopiol, dowodząc ponownie, iż barwnik krwi jest pochodną pirolu (*Über die Reduktionsprodukte des Hämins durch Jodwassestoff und Phosphonium jodid und über die Konstitution des Hämins und seiner Derivate*, „*Berichte der Deutschen Chemischen Gesellschaft*”, 1901, 34, 997). Obaj badacze ustalili również jej wzór sumaryczny (w postaci chlorowodoru), który Z. później nieco skorygował (*Untersuchungen über das Mesoporphyrin*, „*Zeitschrift für physiologische Chemie*” 1902, 37, 54). Z. opracował także nową metodę otrzymywania heminy (*O estryfikacji heminy*, 1924, razem z K. Lindenfeldem). Ponadto przygotował tabele składu chemicznego oraz wartości odżywczych produktów spożywczych, które były używane w WP, a także wprowadził oryginalne metody mikroanalizy ilościowej prostych związków organicznych na potrzeby badań nad barwnikiem krwi oraz zorganizował na UW jedną z pierwszych pracowni, w których były prowadzone takie analizy.

Z. był członkiem korespondentem PAU (od 1921).

Śródka.

Dzieje Uniwersytetu Warszawskiego 1915–1939, red. A.

Garlicki, Warszawa 1982; *Encyklopedia polskiej emigracji i Polonii*, t. 5, Toruń 2004 (A. Kijas); A. Koss: *Ś.p. Jan Zaleski*, „Roczniki Chemii” 1933, t. XIII; K. Lindenfeld, B. Olszewski: *Wspomnienie o ś.p. prof. Janie Zaleskim*, „Roczniki Farmacji” 1932, t. X; T. Manteuffel: *Uniwersytet Warszawski w latach 1915/1916–1934/1935. Kronika*, Warszawa 1936; *Ś.p. Dr Jan Zaleski* [nekrolog], „Roczniki Chemii” 1932, t. XII, z. 6.

Marcin Dolecki

[Poprzedni](#)
[Następny](#)